# GRAFIK RASSOMLARNING GRAFIKA YO'NALISHIDAGI ILK QADAMI

**Yakubova MunisaShovkat qizi**
Kamoliddin Behzod nomidagi milliy rassomlik va dizayn instituti
17.00.04-Tasviriy va amaliy san'at
nazariyasi yo'nalishi 2-bosqich doktaranti

**Annotatsiya:** 30-yillarda O'zbekistonda dastgoh grafikasi A. Volkov, A. Nikolaev (Usto-mumin) va O'. Tansikbayevning asarlariga murojaat qilaysak. Ushbu rassomlarning asarlari haqida gapirishdan oldin, ulardan, plakatchilar ilg'or edilar. Toshkentda rassomlarning g'oyaviy ijodiy guruhi tashkil topgan. Bu guruh "Yangi Sharq ustalari" nomi bilan atalgan unda: A. Volkov, I. Ikramov, V. Rojdestvenskiy, M. Kurzin, V. Gulyayev va boshqalardan tashkil topgan edi.
**Kalit so'zlar:** Yangi sharq ustalari, Ekspressionistlar estetikas, klassika, dastgoh grafika, litografiya.
**Аннотация:** В 30-е годы станковую графику в Узбекистане создавали А. Волков, А. Николаев (Усто-мумин) и О'. Если обратиться к работам Тансикбаева. Прежде чем говорить о работах этих художников, среди них были выдвинуты плакатисты. В Ташкенте сформировалась идейная творческая группа художников. Эта группа называлась «Мастера Нового Востока» и состояла из: А. Волкова, И. Икрамова, В. Рождественского, М. Курзина, В. Гуляева и других.
**Ключевые слова:** Новые восточные мастера, эстетика экспрессионизма, классика, станковая графика, литография.
**Annotation:** In the 1930s, easel graphics in Uzbekistan were created by A. Volkov, A. Nikolaev (Usto-mumin) and O'. If we turn to the works of Tansikbayev. Before talking about the works of these artists, among them, poster artists were advanced. An ideological creative group of artists was formed in Tashkent. This group was called "Masters of the New East" and consisted of: A. Volkov, I. Ikramov, V. Rozhdestvensky, M. Kurzin, V. Gulyaev and others.
**Keywords:** New oriental masters, Expressionist aesthetics, classics, easel graphics, lithography.

30-yillarda O'zbekistonda dastgoh grafikasi A. Volkov, A. Nikolaev (Usto-mumin) va O'. Tansikbayevning asarlariga murojaat qilaysak. Ushbu rassomlarning asarlari haqida gapirishdan oldin, ulardan, plakatchilar ilg'or edilar. Toshkentda rassomlarning g'oyaviy ijodiy guruhi tashkil topgan. Bu guruh "Yangi Sharq ustalari" nomi bilan atalgan unda: A. Volkov, I. Ikramov, V. Rojdestvenskiy, M. Kurzin, V. Gulyayev va boshqalardan tashkil topgan edi.

Rassomlardan A. Volkovdan boshlasak rassomning ijodiy yo'lining boshlanishida, impressionizm va post-impressionizm ta'sir ko'rsatgan. Lekin keyinchalik u o'zining ajoyib va ekzotik sharqidan mavzularni o'z ichiga olgan, karvonlar, bozorlar va choyxonalar, hayot bilan bog'liq asarlar yaratgan. Rassomning ijodiy uslubi "Ekspressionistlar estetikasi"ni eslatadi. Aleksandrning asarlarida asarning asosi va umumiy asosi sifatida eskizning o'z-o'zidan paydo bo'lishi muhim hisoblangan. A. Volkovning yarim abstrakt asarlari yorqin to'yingan nuqtalar va kulrang yoki yashil fon kontrastlari asosida qurilgan. Rassomshaharni, uning kundalik hayotni, mashinalarni vashahar aholisini tasvirlashni yaxshi ko'rgan. U shahar haqida alohida tasavvurga ega edi. Sankt-Peterburg markazi me'morchiligining qat'iy go'zalligi uning asarlarida ko'cha tirbandligi, shahar osmonining tor bo'shlig'ida simlar tarmog'i va svetoforlar va yo'l belgilarining yorqin chayqalishlari bilan uyg'unlashgan sahna ko'rinishi ko'rish mumkin.

A. V. Nikolayev O'zbekiston tasviriy san'ati tarixiga Usta-Mo'min taxallusi bilan kirib kelgan, butaxallus ikki o'zbekcha so'zdan hosil bo'ladi: Usto-usta va Mo'min yumshoq (itoatkor) ma'nosida. Bu rassom, bir muncha vaqt o'qiganiga qaramay K. Malevich studiyasi klassikani o'rganish va idrok etish yo'liga qat'iy amal qilgan jahon va rus tasviriy san'atining merosi hisoblanadi. Realistik asar asoslarni rassom N. Yevlampiyevdan olgan. Usta-mo'min, biz uni shu nom bilan chaqirishda davom etamiz, chunki uning mashhur bo'lgan muhim asarlari grafika rassom va temperaturalirassomlik ustasining ustunligi bilan ajralib turgan. Usta-mo'min nafaqat bunday italyan asarlarini jiddiy o'rgangan balki, XV va XVI asrlar rassomlariga Perugino, Bottichelli, Giorgione kabi rassomlar ishlarini kuzatgan, lekin klassik O'rta Osiyo miniatyurasiga katta e'tibor, va uning ta'siriijodkorlarga shubhasiz edi. 1925-yilda Usta-Mo'min Samarqanddan Toshkentga ko'chib o'tadi va "Sharq haqiqati" nomli faol yosh rassomlarning hayotiga qo'shiladi, u yerda u plakat va kitob grafikasi ustasi sifatida ish faoliyatini olib borgan.

L. Abdullayev sovet rassomi, grafik, pedagog, mavzuga oid janr rasmlari, portretlar, natyurmortlar muallifi. SSSR SX a'zosi. 1948-yil O'zbekiston SSR xalq rassomi. Toshkent yaqinidagi Mirzachul shahrida tug'ilgan. Rassomning katta akasi Sagdulla Abdullayev, Samarqand badiiy bilim yurtida 1930-1935 yillarda P. P. Benkov, L. A. Bure, Z. M. Kovalevskayalardan tahsil olgan. 1934-yildan ko'rgazmalarda ishtirok etishni boshlagan. Sovethokimiyati va Vatan urushining birinchi yillari voqealariga bag'ishlangan portretlar, asarlar yozgan: "Qizil armiyaga yuborish" (1941), "Kanaldagi agitator" (1942), Demobilizatsiya qilinganlar bilan uchrashuv" (1945), "Turkfront shtabi" (1982) kabi asarlar muallifi bo'lgan.. Uning asarlari orasida rang tasvir asarlari: "Yosh shoirga tashrif buyurish" (1937), "Paxta yetishtiruvchilarni mukofotlash" (1947)," Sahro o'zlashtiruvchilari" (1948), Toshmuhamedov Xalq shoiri "(1948), "Uzum" (1960), do'stona uchrashuv "(1960),"Sharqdan kelgan mehmonlar" (1964)mashhur.

Rassom dastgoh grafikasi va litografiya bilan shug'ullangan, uning akvarel va guash bilan ishlagan "Cherchikstroyda", (1936), "Ish kunining oxiri", (1936), (Shimoliy Toshkent kanali qurilishida ishchilarning dam olishi), (1945) "Stakhanovets Abdurahmonovning portretlari" asarlari, bundan tashqari romanlarga Oybekning "Oltin vodiysidan shamol" (1950) va Tehron G. S. "Sevunts" (1962) asarlariga illyustratsiyalar ishlagan.

L. Abdullayev Toshkent badiiy bilim yurtida 1935-1936, 1948-1951 yillarda dars bergan. Rassomningasarlari Vengriya (1949) va Hindistonda (1951) xorijiy ko'rgazmalarda namoyish etilgan. Abdullayevning shaxsiy ko'rgazmasi Toshkentda 1964-yil bo'lib o'tgan.1972-yilda rassomning 60 yilligi va ijodiy faoliyatining 40 yilligiga bag'ishlangan dastgoh grafika va qalam tasvir yo'nalishidan ko'rgazmasi bo'lib o'tgan.

L. A. Abdullayevning ijodi Tretyakov galereyasi, Toshkentdagi O'zbekiston san'at muzeyi, Sharq xalqlari davlat san'at muzeyi (Moskva), O'zbekiston SSR XF ko'rgazmalar direksiyasida namoyish etilgan.

O'zbek grafigi, Telman Muhammadov birinchi Sharq miniatyurasini "Zamonaviylashtirish" bilan mashhur bo'lib, uning uslubidan kulgili, satiric syujetlar yaratish uchun foydalangan.1969-yilda Toshkent teatr-badiiy institutining kitob grafikasi bo'limini tamomlagan. Telman Muhammadovning birinchi asarlari rang tasvir va grafik dastgoh asarlari; shuningdek, u birinchi o'zbek "Santa Klaus, quyon va bo'ri" multfilmi uchun illyustratsiyalar muallifi.

Telman deyarli butun umri davomida O'zbekistonning eng qadimgi nashrlaridan biri bo'lgan "Mushtum" (kulak) o'zbek satirik jurnalida ishlagan. U yeshitganlaridan yoki ko'rganlaridan kulgili vaziyatlarni mohirlik bilan ishladi, daftariga chizgan eskizlari, oxir-oqibat jangovar sahnalarga aylandi.Telman Muhammadov tomonidan yaratilgan har bir tasvirga ma'lum bir belgi berilgan. Telmanni tanigan har bir kishi uning ajoyib hazil tuyg'usi, o'tkir aqli vahikoyachi iste'dodini biladi. Bir kun ham hazilsiz o'tmadi va do'stona yig'ilishlarda Telman hazil va quvnoq hayotiy voqealarni aytib berishda diqqat markazida

bo'lgan. Muhammadovning xushchaqchaqligi va hazil mutoyibasi kartonda tempera bilan ishlangan, rassomning avtoportretida aniq aks etgan. Muallif o'z tasvirini oldinga egilgan oynaga qarab chizgan, bu esa tananing pastki qismini yuqoridan ancha qisqaroq qiladi, bu juda kulgili tasvirlangan.

Rassom Toshkent nomidagi adabiyot muzeyida qo'lyozma kitoblarning miniatyuralarini tadqiq qilgan.A. Navoiy nomidagi sharqshunoslik ilmiy-tadqiqot instituti Beruniy, shuningdek, arxeolog vasan'atshunos, akademik G. Pugachenkovaning shaxsiy kutubxonasida saqlanayotgan noyob miniatyuralar bilan tanishadi.

**Adabiyotlar**

1. Александр Волков. Солнце и караван / Вступ. ст. Дж. Боулт; пер. С. Шкунарева, И. Горст. — Москва: Слово, 2007. — 288 р. — ISBN 978-5-85050-898-2.
   *Земская М. И.* А.Волков. Мастер «Гранатовой чайханы». М., 1975
2. Римма Еремян. «Мастера Нового Востока», как часть мирового художественного процесса.
3. ЦГА УзССР, ф. Р-2305, 129 д., 1917—1957.
4. АБДУЛЛАЕВ АБДУЛХАК АКСАКАЛОВИЧ Биографии
5. O‘zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil